سمیه حاجی‌اسماعیلی، رئیس انجمن علمی زن و خانواده:

مادر ایرانی خود را مسئول ساختن نسلی مقاوم و مسئول می‌داند

دکتر سمیه حاجی‌اسماعیلی، عضو هیئت‌علمی پژوهشکده زن و خانواده و رئیس انجمن علمی زن و خانواده در گفت‌وگو با «جوان»، از نقش مادران ایرانی در پرورش فرزندانی مقاوم، صبور و مسئولیت‌پذیر می‌گوید؛ مادران ایرانی معمولا سختی‌ها را با نوعی روایتگری معنادار توضیح می‌دهند؛ مثلا اینکه «این دوران هم می‌گذرد» یا «قبلا هم شرایط مشابهی را پشت سر گذاشته‌ایم». این معنابخشی به تجربه‌های سخت، به کودک نشان می‌دهد بحران پایان نیست، مرحله‌ای گذراست. این شیوه، یکی از بنیادی‌ترین عوامل شکل‌گیری تاب‌آوری در فرهنگ ایرانی است. متن گفت‌وگو به شرح زیر است.

به نظر شما مهم‌ترین مهارت‌های تاب‌آوری که یک مادر می‌تواند به فرزندانش منتقل کند چیست و این مهارت‌ها در عمل چگونه و در چه موقعیت‌هایی آموخته می‌شود؟

به نظر من مهم‌ترین مهارت‌های تاب‌آوری که یک مادر می‌تواند به فرزندش منتقل کند، درواقع از تجربه زیسته مادر و شیوه مواجهه او با مسائل روزمره ناشی می‌شود نه توصیه مستقیم. یکی از اصلی‌ترین این مهارت‌ها، حل مسئله و انتخاب راحل واقع‌بینانه است. تاب‌آوری یعنی توانایی تبدیل بحران به یک مسئله قابل حل و مادر زمانی می‌تواند این مهارت را منتقل کند که راه‌حل‌ها را مرحله‌به‌مرحله مرور کند، کودک را در این فرایند مشارکت بدهد و خودش در چرخه نگرانی و سردرگمی گرفتار نشود. این یادگیری در موقعیت‌های مختلفی شکل می‌گیرد؛ مثلا وقتی کودک در مدرسه مشکلی دارد یا دوستانش دچار اختلاف می‌شود یا خانواده با چالش‌های مالی روبه‌روست. بعد مهم دیگری از تاب‌آوری، داشتن چشم‌انداز مثبت و معنادار از زندگی است. مادران با روایت تجربه‌های سختی که پشت سر گذاشته و توضیح اینکه چگونه از آن مراحل مشاور عبور کرده‌اند، این نگاه را در کودک شکل می‌دهند. آنها از خلال این روایت‌ها به بچه‌ها امید می‌دهند، به توکل در سختی‌ها اشاره می‌کنند و نشان می‌دهند که چگونه همین چالش‌ها موجب رشد و پیشرفت انسان می‌شود. این مهارت معمولاً زمانی بروز پیدا می‌کند که کودک در موقعیت‌های ناکامی مثل شکست در امتحان یا تجربه نارضایتی قرار می‌گیرد.

از منظر جامعه‌شناختی نیز یکی از ستون‌های تاب‌آوری، سرمایه اجتماعی است. مادرانی که در زندگی از خانواده، دوستان، خویشاوندان یا نهادهای محلی کمک می‌گیرند و این کمک را برای کودک ارزشمند جلوه می‌دهند، درواقع به او یاد می‌دهند که تاب‌آوری به معنای تنها جنگیدن با مشکلات نیست. این الگو نیز در موقعیت‌های بحران‌های فردی یا خانوادگی، فشارهای کاری یا بیماری اعضای خانواده آموخته می‌شود. در مجموع، تاب‌آوری چیزی نیست که با یک کلاس آموزشی منتقل شود، بلکه یک سبک زندگی است. کودکان بیشتر از آنکه آموزش ببینند، نگاه می‌کنند و یاد می‌گیرند. بنابراین مادر با شیوه حل مسئله، امیدآفرینی، پشتکار و بهره‌گیری از شبکه حمایتی خود، به‌الگویی زنده تبدیل می‌شود که کودک آن را مشاهده می‌کند و درونی می‌سازد.

مادران ایرانی در سخت‌ترین شرایط، صبر و مدیریت بحران را از خود نشان داده‌اند. این روحیه چگونه از رفتار روزمره مادر به فرزند منتقل می‌شود؟

بخش مهمی از سرمایه فرهنگی جامعه ایرانی نه از طریق نصیحت، بلکه از طریق الگوهای رفتاری مادران منتقل می‌شود. کودکان رفتار را بسیار عمیق‌تر از گفتار ثبت می‌کنند. وقتی مادر در برابر فشارهای کاری، مشکلات اقتصادی یا اختلافات خانوادگی آرام، منطقی و منظم رفتار می‌کند، کودک این الگوی ایستادگی و مدیریت بحران را در ذهن خود نهادینه می‌کند. مادران ایرانی معمولاً سختی‌ها را با نوعی روایتگری معنادار توضیح می‌دهند؛ مثلاً اینکه «این دوران هم می‌گذرد» یا «قبلا هم شرایط مشابهی را پشت سر گذاشته‌ایم». این معنابخشی به تجربه‌های سخت به کودک نشان می‌دهد بحران پایان نیست، مرحله‌ای گذراست. این شیوه، یکی از بنیادی‌ترین عوامل شکل‌گیری تاب‌آوری است. مادران در چرخه نگرانی و سردرگمی گرفتار نشود. این یادگیری در موقعیت‌های مختلفی شکل می‌گیرد؛ مثلاً وقتی کودک در مدرسه مشکلی دارد یا دوستانش دچار اختلاف می‌شود یا خانواده با چالش‌های مالی روبه‌روست. بعد مهم دیگری از تاب‌آوری، داشتن چشم‌انداز مثبت و معنادار از زندگی است. مادران با روایت تجربه‌های سختی که پشت سر گذاشته و توضیح اینکه چگونه از آن مراحل مشاور عبور کرده‌اند، این نگاه را در کودک شکل می‌دهند. آنها از خلال این روایت‌ها به بچه‌ها امید می‌دهند، به توکل در سختی‌ها اشاره می‌کنند و نشان می‌دهند که چگونه همین چالش‌ها موجب رشد و پیشرفت انسان می‌شود. این مهارت معمولاً زمانی بروز پیدا می‌کند که کودک در موقعیت‌های ناکامی مثل شکست در امتحان یا تجربه نارضایتی قرار می‌گیرد.

> **در خانواده ایرانی، مسئولیت‌پذیری از کودکی به فرزندان آموزش داده می‌شود و مادران اصلی‌ترین نقش را در بازتولید سرمایه اخلاقی و اجتماعی دارند. ادبیات و فرهنگ عامه نیز ویژگی‌هایی مانند نجابت، وفاداری و تحمل سختی را در زنان بازتاب داده و نقش نمادین آنها در انتقال مقاومت را تقویت کرده است، بنابراین مادران ایرانی فراتر از تربیت عاطفی، خود را مسئول ساختن نسلی مقاوم و مسئول می‌دانند و همواره این نقش را با آگاهی و تعهد ایفا کرده‌اند**

مادر ایرانی خود را مسئول ساختن نسلی مقاوم و مسئول می‌داند

سرمایه اجتماعی در این فرایند چه نقشی دارد؟

سرمایه اجتماعی نقش بسیار مهمی در پشتیبانی از مادران دارد. زمانی که مادر در سختی‌ها آرام است اما احساسات خود را انکار نمی‌کند، بهترین الگو برای تربیت یک فرزند تاب‌آور است. تاب‌آوری وقتی شکل می‌گیرد که کودک در کنار محبت و امنیت، فرصت تجربه چالش و ناکامی را نیز داشته باشد.

چه ریشه‌های دینی و تاریخی باعث شده است مادران ایرانی در مقایسه با بسیاری از جوامع دیگر، نقش پررنگ‌تری در پرورش روحیه مقاومت و مسئولیت‌پذیری داشته باشند؟

نقش پررنگ مادران ایرانی در پرورش روحیه مقاومت و مسئولیت‌پذیری، تنها یک ویژگی فردی نیست، بلکه ریشه در لایه‌های تاریخی، دینی و فرهنگی جامعه دارد. این نقش از سه منبع اصلی سنت دینی، تجربه تاریخی و ساختار خانواده ایرانی نشئت گرفته است. از منظر دینی، زنان نه تنها مسئول تربیت عاطفی، بلکه ستون اخلاقی و استقامت خانواده هستند. الگوهایی مانند حضرت زهرا(س) و حضرت زینب(س)، نماد مسئولیت اجتماعی، مقاومت و صبرند. آموزه‌های دینی در قالب فضائل صبر، توکل و قناعت در زندگی روزمره مادران ایرانی بازتاب یافته و به نسل بعد منتقل شده است.

از منظر تاریخی، ایران کشوری با فراز و نشیب‌های زیاد بوده و مادران در دوره‌های بحران مثل جنگ‌ها، رکود اقتصادی یا دوران دفاع مقدس نقش مدیریت خانواده را ایفا کرده‌اند. حتی در خانواده‌های پدرسالار، مادران جایگاه تربیتی و فرهنگی برجسته‌ای داشته و مسئولیت پرورش نسلی مقاوم را بر عهده گرفته‌اند.

در خانواده ایرانی، مسئولیت‌پذیری از کودکی به فرزندان آموزش داده می‌شود و مادران اصلی‌ترین نقش را در بازتولید سرمایه اخلاقی و اجتماعی دارند. ادبیات و فرهنگ عامه نیز ویژگی‌هایی مانند نجابت، وفاداری و تحمل سختی را در زنان بازتاب داده و نقش نمادین آنها در انتقال مقاومت را تقویت کرده است. بنابراین مادران ایرانی فراتر از تربیت عاطفی، خود را مسئول ساختن نسلی مقاوم و مسئول می‌دانند و همواره این نقش را با آگاهی و تعهد ایفا کرده‌اند.

در تربیت فرزند، چگونه می‌توان تعادل میان حمایت عاطفی مادر و فرصت دادن به کودک برای تجربه سختی و ناکامی را حفظ کرد تا تاب‌آوری واقعی شکل گیرد؟

تعادل میان حمایت عاطفی و فرصت تجربه سختی، یکی از حساس‌ترین بخش‌های تربیت است. کودک باید هم احساس امنیت عاطفی داشته باشد و هم فرصت مواجهه با چالش‌ها پیدا کند. نقش مادر در این میان بسیار کلیدی است. حمایت واقعی به معنای حضور کنار کودک و شنیدن احساسات اوست، نه حل فوری مشکلاتش. وقتی مادر قادر است از احساسات من و تجربه کودک، تاب‌آوری خود را بازسازی کند، کودک یاد می‌گیرد که چگونه بین احساسات و مسئولیت تعادل برقرار کند. مادری که در سختی‌ها آرام است اما احساسات خود را انکار نمی‌کند، بهترین الگو برای تربیت یک فرزند تاب‌آور است. تاب‌آوری وقتی شکل می‌گیرد که کودک در کنار محبت و امنیت، فرصت تجربه چالش و ناکامی را نیز داشته باشد.

چه ویژگی‌هایی باعث شده زنان ایرانی در برابر فشارهای کاری، مشکلات اقتصادی یا اختلافات خانوادگی آرام، منطقی و منظم رفتار می‌کنند، کودک آن را مشاهده کرده و الگوی ایستادگی و مدیریت بحران را در ذهن خود نهادینه می‌کند. مادران ایرانی معمولاً سختی‌ها را با نوعی روایتگری معنادار توضیح می‌دهند؛ مثلاً اینکه «این دوران هم می‌گذرد» یا «قبلا هم شرایط مشابهی را پشت سر گذاشته‌ایم». این معنابخشی به تجربه‌های سخت به کودک نشان می‌دهد بحران پایان نیست، مرحله‌ای گذراست. این شیوه، یکی از بنیادی‌ترین عوامل شکل‌گیری تاب‌آوری است. مادران در چرخه نگرانی و سردرگمی گرفتار نشود. این یادگیری در موقعیت‌های مختلفی شکل می‌گیرد؛ مثلاً وقتی کودک در مدرسه مشکلی دارد یا دوستانش دچار اختلاف می‌شود یا خانواده با چالش‌های مالی روبه‌روست. بعد مهم دیگری از تاب‌آوری، داشتن چشم‌انداز مثبت و معنادار از زندگی است. مادران با روایت تجربه‌های سختی که پشت سر گذاشته و توضیح اینکه چگونه از آن مراحل مشاور عبور کرده‌اند، این نگاه را در کودک شکل می‌دهند. آنها از خلال این روایت‌ها به بچه‌ها امید می‌دهند، به توکل در سختی‌ها اشاره می‌کنند و نشان می‌دهند که چگونه همین چالش‌ها موجب رشد و پیشرفت انسان می‌شود. این مهارت معمولاً زمانی بروز پیدا می‌کند که کودک در موقعیت‌های ناکامی مثل شکست در امتحان یا تجربه نارضایتی قرار می‌گیرد.

وی به روایتی از امام صادق(ع) اشاره کرد و ادامه داد: ایشان می‌فرمایند: «المرأة ریحانة و لیست بقهرمانة». یعنی زن «ریحانه» است، یعنی لطافت و ابزار قدرت نرم در خانواده است، نه ضعف، ایجاد محبت، ترمیم آسیب‌ها، کاهش تنش‌ها و بازسازی روابط، همه با لطافت و انجام می‌شود.

طهیری با اشاره به روایت دیگری از پیامبر اکرم(ص) مبنی بر «ما أکرم النساء إلا کریم و ما أهانهن إلا لئیم»(می‌زنن شما کسی است که برای خانواده‌اش بهتر باشد)، افزود: جامعه‌ای که زن را گرامی بدارد، تمدنی کریم خواهد ساخت، زیرا زن محور تربیت و اخلاق نسل‌های بعدی است.

مطابق با اظهارات وی از نگاه اسلام، زن سنتون عاطفی و معنوی خانواده است؛ سنتون بودن به معنای تکیه‌گاه بودن، مدیریت شرایط دشوار و حفظ استقامت خانواده در روزهای سخت است.

این استاد حوزه و دانشگاه یادآور شد: این آیات و روایات نشان می‌دهد زن امروز نیز می‌تواند با ارزش‌گذاری بر هویت خود، خودآگاهی و اعتماد به نفس تربیتی خویش در برابر فشارهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه، کانون تاب‌آوری خانواده باشد. این جایگاه یک «توقع» نیست؛ یک ظرفیت الهی است که خدا در ذات زن قرار داده است.

طهیری با اشاره به نقش عاطفی مادر و تأثیر مقاومت او در خانواده و فشارهای زندگی اشاره و بیان کرد: خانواده امروز با چهار فشار اصلی اقتصادی، استرس اجتماعی، چالش‌های تربیتی و فرسایش روابط روبه‌روست. راوشناسان می‌گویند عامل شماره یک دوام خانواده، مدیریت عاطفی در خانه است و این مهارت غالباً در دست مادر است.

چگونگی الگوهای تاب‌آوری از سوی مادر موضوع دیگری بود که طهیری درباره آن گفت: این افزایش تاب‌آوری به واسطه ایجاد فضای ایمن عاطفی، یعنی فضایی که همسر و فرزندان احساس شنیده شدن، پذیرفته شدن و ارزشمندی کنند، ممکن خواهد بود. همچنین مادر با کنترل خشم، اضطراب و دل‌نگرانی، سطح تنش خانه را پایین می‌آورد. ایجاد پیوندهای احساسی، گفت‌وگو، شوخ‌طبعی، نوازش و محبت منظم از دیگر عوامل است.

تبدیل بحران به فرصت تربیتی موضوع دیگری بود که طهیری به آن اشاره کرد و ادامه داد: مادر با آرامش نشان می‌دهد مشکلات قابل مدیریت‌اند. همچنین حضور معنویت، دعا و توکل، انرژی روانی خانواده را بالا می‌برد که در صورت کمک در روانشناسی به این نقش، رهبری عاطفی خانگی می‌گویند.

دبیر ستاد راهبری زن و خانواده در پاسخ به سؤال دیگری مبنی بر اینکه صبر و شکیبایی مادر چگونه می‌تواند الگوی عملی برای دختران و زنان جوان در جامعه باشد گفت: قرآن در صبر را سنون ایمان می‌داند. چنانچه در سوره بقره می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ» بنابراین وقتی مادر صبوری می‌کند دختران با مشاهده رفتار او، الگوی زن مقاوم و قوی را درونی می‌کند. پسران نیز احترام به سن و ارزش نقش مادر را می‌آموزند. جامعه از طریق این «الگوهای کوچک»، نسل زنانی با روحیه استقامت تربیت می‌کند. در روایات آمده است صبر مادر هنگام تربیت فرزند، عبادتی بالاتر از جهاد است. این یعنی اثر اجتماعی دارد.

طهیری با اشاره به ویژگی‌های اخلاقی و معنوی که در زنان باعث تاب‌آوری خانواده و پرورش فرزندان می‌شود یادآور شد: سبحت فعال، قوت قلب، توکل و ایمان، حلیت، قناعت و مدیریت مصرف، خودشناسی و عزت نفس و بصیرت تربیتی اهم این ویژگی‌هاست.

وی در رابطه با جزئیات این ویژگی‌ها افزود: محبت همراه با فهم، توجه و همراهی مهم است. همچنین زن شجاع و باصلابت می‌تواند در بحران‌ها امید تزریق کند. معنویت، اضطراب را کاهش می‌دهد و فرزندان را به منبع آرامش متصل می‌کند. همچنین یکی از عوامل اصلی فرسایندگی خانواده، فشار اقتصادی است. زنانی که مدیریت مالی را با قناعت و هوشمندی همراه می‌کنند، خانواده را پایدارتر نگه می‌دارند. در کنار این عوامل زنی که از زنان خود دام می‌شانند، از روابط ناسالم دور می‌مانند و کودکان را الگوی سالم بزرگ می‌شوند. در نهایت توان تشخیص نیازهای روحی کودکان و همسر، در زمان مناسب از دیگر ویژگی‌های مهم زنان در بحث تاب‌آوری است.

> **فرسودگی عاطفی، مقایسه اجتماعی، فشار اقتصادی، نبود حمایت همسر و الگوهای تربیتی غلط و انتظارات غیرواقع‌بینانه باعث می‌شود تاب‌آوری زنان کاهش پیدا کند. بدلیل حجم زیاد مسئولیت‌ها، زنان گاهی بدون شنیده شدن، خسته شده و بی‌انرژی می‌شوند. وابستگی به شبکه‌های اجتماعی نیز مادران را در معرض مقایسه دائمی قرار داده و عزت‌نفس آنان را کاهش می‌دهد**

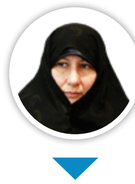

طهیری اظهار داشت: زنان سرمایه فرهنگی جامعه ایرانی نه از طریق نصیحت، بلکه از طریق الگوهای رفتاری مادران منتقل می‌شود. کودکان رفتار را بسیار عمیق‌تر از گفتار ثبت می‌کنند. وقتی مادر در برابر فشارهای کاری، مشکلات اقتصادی یا اختلافات خانوادگی آرام، منطقی و منظم رفتار می‌کند، کودک این الگوی ایستادگی و مدیریت بحران را در ذهن خود نهادینه می‌کند. مادران ایرانی معمولاً سختی‌ها را با نوعی روایتگری معنادار توضیح می‌دهند؛ مثلاً اینکه «این دوران هم می‌گذرد» یا «قبلا هم شرایط مشابهی را پشت سر گذاشته‌ایم». این معنابخشی به تجربه‌های سخت به کودک نشان می‌دهد بحران پایان نیست، مرحله‌ای گذراست. این شیوه، یکی از بنیادی‌ترین عوامل شکل‌گیری تاب‌آوری است. مادران در چرخه نگرانی و سردرگمی گرفتار نشود. این یادگیری در موقعیت‌های مختلفی شکل می‌گیرد؛ مثلاً وقتی کودک در مدرسه مشکلی دارد یا دوستانش دچار اختلاف می‌شود یا خانواده با چالش‌های مالی روبه‌روست. بعد مهم دیگری از تاب‌آوری، داشتن چشم‌انداز مثبت و معنادار از زندگی است. مادران با روایت تجربه‌های سختی که پشت سر گذاشته و توضیح اینکه چگونه از آن مراحل مشاور عبور کرده‌اند، این نگاه را در کودک شکل می‌دهند. آنها از خلال این روایت‌ها به بچه‌ها امید می‌دهند، به توکل در سختی‌ها اشاره می‌کنند و نشان می‌دهند که چگونه همین چالش‌ها موجب رشد و پیشرفت انسان می‌شود. این مهارت معمولاً زمانی بروز پیدا می‌کند که کودک در موقعیت‌های ناکامی مثل شکست در امتحان یا تجربه نارضایتی قرار می‌گیرد.

وی به روایتی از امام صادق(ع) اشاره کرد و ادامه داد: ایشان می‌فرمایند: «المرأة ریحانة و لیست بقهرمانة». یعنی زن «ریحانه» است، یعنی لطافت و ابزار قدرت نرم در خانواده است، نه ضعف، ایجاد محبت، ترمیم آسیب‌ها، کاهش تنش‌ها و بازسازی روابط، همه با لطافت و انجام می‌شود.

طهیری با اشاره به روایت دیگری از پیامبر اکرم(ص) مبنی بر «ما أکرم النساء إلا کریم و ما أهانهن إلا لئیم»(می‌زنن شما کسی است که برای خانواده‌اش بهتر باشد)، افزود: جامعه‌ای که زن را گرامی بدارد، تمدنی کریم خواهد ساخت، زیرا زن محور تربیت و اخلاق نسل‌های بعدی است.

مطابق با اظهارات وی از نگاه اسلام، زن سنتون عاطفی و معنوی خانواده است؛ سنتون بودن به معنای تکیه‌گاه بودن، مدیریت شرایط دشوار و حفظ استقامت خانواده در روزهای سخت است.

این استاد حوزه و دانشگاه یادآور شد: این آیات و روایات نشان می‌دهد

پرونده ویژه «جوان» به مناسبت میلاد حضرت فاطمه(س) و روز زن

ایران تاب‌آور با تربیت فاطمی مادر

سلوک تربیتی و مدیریت تاب‌آورانه و ایثارگرانه زنان و مادران ایرانی بازنمایی ارزش‌های سبک زندگی فاطمی است

حسین گل‌محمدی

اگر پسران و پدران این سرزمین پس از سال‌ها مبارزه، انقلاب شکوهمند اسلامی را به پیروزی رساندند، اگر در هشت سال دفاع مقدس از جان مایه گذاشتند، اگر قهرمانانه مدافع حریم و حرم شدند و اگر برای امنیت جامعه شجاعانه جنگیدند، همه و همه مرهون سلوک تربیتی و رفتار تاب‌آورانه و ایثارگرانه زنان و مادرانی است که به ارزش‌های سبک زندگی فاطمی عینیت بخشیدند. آری زنان و مادران ایرانی، نمادهای استقامت، قدرت و تاب‌آوری در جامعه هستند. تاب‌آوری زنان ایرانی نه تنها در برابر مشکلات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، بلکه در مواجهه با بحران‌ها و تحولات سیاسی نیز مثال‌زدنی است. زنان ایرانی که همواره از سیره و آموزه‌های حضرت فاطمه(س) الهام گرفته‌اند، بارها نشان داده‌اند تاب‌آوری، مقاومت و فداکاری از ویژگی‌های برجسته‌شان است. مادران و زنانی که در کنار همسران و فرزندان خود، نه تنها در حفظ مدنیم جبهه‌های جنگ، بلکه در پشت جبهه‌ها نیز با تمام توان برای حمایت از خانواده و جامعه تلاش کردند، یادآور همان شجاعت و دلیری هستند که حضرت فاطمه(س) در دوران زندگی خود به نمایش گذاشت. از این‌رو نام زن ایرانی با نام فاطمه(س) گره خورده است و چه بسا با تعبیری زیبا و نمادین بتوان گفت نام حقیقی تمام زنان سرزمین ایران «فاطمه» است. ولادت بزرگ بانوی دوعالم حضرت فاطمه(س) و روز زن، روزی است برای قدرشناسی از زنان قهرمان این مرز و بوم در تمامی ابعاد زندگی‌شان و یادآوری این حقیقت که تاب‌آوری و قدرت آنها نه تنها در برابر سختی‌ها، بلکه در توانایی بی‌پایان‌شان برای ایجاد تغییرات مثبت در تمام شئونات زندگی نمایان می‌شود و در یک کلام باید گفت ایران نام آور و تاب آور، ایران مقاوم در برابر دشواری‌ها و بحران‌ها، در سایه همت زنان و مادران است که نقش می‌کشد و به حیات افتخار آمیز و امیدوارانه خود ادامه می‌دهد.

در این باره گفت: زنان به ارزش نقش خود ایمان داشته باشید. اسلام زن را مرکز تربیت و کانون عشق می‌داند، این نقش کوچک یا کم‌ارزش نیست، اساس تمدن است. در مرتبه دوم خودتان را فراموش نکنید. زنی که از خود مراقبت نمی‌کند، نمی‌تواند خانواده را مدیریت کند. ارتباطتان با خدا را زنده نگه دارید. نماز آرام، ذکر، دعا برای فرزندان اینها سنون روحی زن را می‌سازد. بر بحران‌ها مسلط شوید، نه اینکه از آن بترسید، چراکه هر بحران فرصتی برای قوی‌تر شدن است. زن ایرانی همیشه در خنکسالی‌ها درخت امید بوده است، بنابراین از دوران جنگ تا امروز، مادران ایرانی الگوی استقامت بوده‌اند. این سرمایه اجتماعی را حفظ کنید. دانش تربیتی خود را افزایش دهید. مادران آگاه، فرزندان مقاوم تربیت می‌کنند. در نهایت اینکه محیط خانه را به محیط امن تبدیل کنید. خانه‌ای که در آن صبحت، احترام و آرامش جاری است، فرزندان مقاوم تحویل جامعه می‌دهد.

به اعتقاد دبیر ستاد راهبری زن و خانواده در جلسه نوشته می‌شد بنابراین مادر، سنتون آرامش، محور تاب‌آوری و قلب خانواده است. ویژگی‌های اخلاقی و معنوی او از صبر و ایمان گرفته تا مدیریت عاطفی خانواده در برابر فشارهای زندگی مقاوم می‌سازد. مادر با رفتارهای روزمره، الگوی عملی نسل بعد است و می‌تواند از فرزندان انسان‌هایی شجاع، مقاوم و امیدوار بسازد و در نهایت زن ایرانی امروز همواره و ارثگذار است تنها به هویت الهی و توانایی‌های خدادادی خود ایمان داشته باشد.

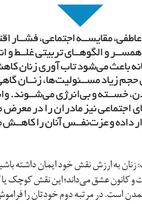

فرسودگی عاطفی، مقایسه اجتماعی، فشار اقتصادی، نبود حمایت همسر و الگوهای تربیتی غلط و انتظارات غیرواقع‌بینانه باعث می‌شود تاب‌آوری زنان کاهش پیدا کند. بدلیل حجم زیاد مسئولیت‌ها، زنان گاهی بدون شنیده شدن، خسته شده و بی‌انرژی می‌شوند. وابستگی به شبکه‌های اجتماعی نیز مادران را در معرض مقایسه دائمی قرار داده و عزت‌نفس آنان را کاهش می‌دهد

اگر بخواهید سه توصیه کلیدی و کاملاً عملی به مادران امروز ارائه دهید برای پرورش فرزندان مقاوم، امیدوار و اهل تحمل سختی ارائه کنید، آن توصیه‌ها چه هستند؟

اول، احترام و دهید کودک را با ناکامی‌های کوچک مواجه شود. بسیاری از مادران به‌دنبال حذف تمام سختی‌ها هستند، اما تجربه ناکامی‌های کوچک مثل شکست در یک بازی، امتحان یا دوستان رد شدن، پایه‌ریزی به کودک می‌آموزد چگونه مشکلات را مدیریت کند. نقش مادر در اینجا همراهی و حمایت عاطفی است، نه حل فوری مسئله تا کودک قدرت تجربه و یادگیری پیدا کند. دوم، ریتم و کیفیت زندگی را حتی در بحران حفظ کنید. تاب‌آوری در کنار ثبات عاطفی و رفتاری خانواده شکل می‌گیرد. مادری مادر بتواند در روزهای پرتنش و دشوار، روال‌های معمول زندگی را حفظ کند، کودک می‌آموزد که سختی به معنای توقف زندگی نیست و زندگی همچنان جاری است. این تجربه حس امید و اعتماد به آینده را در کودک تقویت می‌کند. سوم، خود مادر الگوی مدیریت سختی باشد. کودکان بیش از هر چیز از رفتار مادر یاد می‌گیرند. وقتی مادر کمبودها و مشکلات را با برنامه‌ریزی و آرامش مدیریت کند و بدون شکایت و نارضایتی مسیر زندگی را ادامه دهد، کودک می‌آموزد که سختی‌ها بخشی طبیعی از زندگی هستند و می‌توان با آنها سازنده مواجه شد. این الگوبرداری عامل باعث بازتولید تاب‌آوری در خانواده بدون نیاز به آموزش مستقیم می‌شود.

اکرم برزگرنفری، مدرس جامعه‌شناسی:

تاب‌آوری اجتماعی با چتر حمایتی شبکه‌های زنانه تقویت می‌شود

در شرایطی که فشارهای اقتصادی و اجتماعی، خانواده‌ها را تحت تأثیر قرار داده است، از نگاه جامعه‌شناسان، نقش فعال و مدیریتی زنان در خانواده نه تنها به پایداری روابط و کاهش فرسایش خانواده کمک می‌کند بلکه اثر مستقیم بر تاب‌آوری اجتماعی و موفقیت نسل‌های آینده دارد. به گفته اکرم برزگرنفری، مدرس جامعه‌شناسی، زنان با صبوری و مدیریت منابع خانواده، هم آرامش روحی اعضای خانواده را حفظ می‌کنند و هم مسیر رشد اجتماعی و فرهنگی جامعه را هموار می‌سازند. او تأکید می‌کند، شبکه‌های زنانه از خویشاوندی و همسایگی گرفته تا گروه‌های داوطلبانه در بحران‌ها به عنوان چتری حمایتی عمل می‌کنند و انتقال ارزش‌ها و هنجارهای مثبت را به نسل‌های بعد تضمین می‌کنند. مشروح گفت‌وگو با این کارشناس را می‌خوانید.

از نگاه جامعه‌شناسی، چرا زنان در ایران محور اصلی تاب‌آوری خانوادگی به شمار می‌روند و این نقش امروز چه جلوه‌های تازه‌ای پیدا کرده است؟

به نظر می‌رسد حتی در شرایط کنونی جامعه، تشکیل خانواده در فرهنگ ما همچنان یک امر مثبت تلقی می‌شود. باید گفت خانواده هنوز به عنوان یک ارزش و یک هنجار مؤثر در موفقیت اجتماعی شناخته می‌شود. در دهه اخیر نیز دیده‌ایم، زنان پس از تشکیل خانواده، اگر بتوانند یک زندگی خانوادگی خوب، قوی و رو به رشد داشته باشند، معمولاً از نظر روحی و جسمی وضعیت بهتری نسبت به کسانی دارند که چنین ساختاری یا تجربه نگرد‌اند. در جامعه ما ازدواج و تشکیل خانواده همچنان یکی از ارزش‌های مهم و مثبت به شمار می‌آید. در این راه حتی پژوهشگران غربی نیز مطالعات مختلفی انجام داده‌اند. چند سال پیش کتابی از خانم «ای. برش دات» منتشر شد که حاصل حدود ۱۰ سال پژوهش او و گروهش بود. عنوان کتاب «چگونه غرب واقعاً خدا را از دست داد» است. نویسنده در همان بخش‌های اولیه تأکید می‌کند یکی از اصلی‌ترین دلایل این وضعیت، کم‌رنگ‌شدن جایگاه خانواده در بستر جامعه غربی است. او در بررسی‌های دهه‌های مختلف قرن بیستم نشان می‌دهد، با کاهش ازدواج، سست شدن روابط عاطفی و جایگزینی روابط آزاد، محور اصلی این تغییرات زنان هر جامعه هستند. بر اساس این مطالعات، وقتی مسئولیت‌های مادری و همسری کمرنگ می‌شود، کمک می‌کند تا در مدیریت مخارج خانواده دقت و مسئولیت‌پذیری بیشتری داشته باشند. علاوه بر این، در سبک زندگی شرقی و به ویژه در ایران، خانواده محور زندگی زنان است. وقتی این مدار مورد توجه علمی و تحقیقاتی قرار می‌گیرد، می‌بینیم خانواده‌هایی که زنان در آنها نقش فعالی در مدیریت و تربیت دارند، در آینده موفق‌تر عمل می‌کنند و کمتر با فرسایش یا شکست مواجه می‌شوند. تاب‌آوری زنان دو بعد اصلی دارد، یکی صبوری و توان تحمل فشارها و دیگری مدیریت مخارج و توانایی تقسیم و اداره هزینه‌ها به عنوان مدیر خانواده به نحو مطلوب.

شبکه‌های زنانه از خویشاوندی و همسایگی تا همشیرهای که در کنار همسران و فرزندان خود، نه تنها در حفظ مدنیم جبهه‌های جنگ، بلکه در پشت جبهه‌ها نیز با تمام توان برای حمایت از خانواده و جامعه تلاش کردند، یادآور همان شجاعت و دلیری هستند که حضرت فاطمه(س) در دوران زندگی خود به نمایش گذاشت. از این‌رو نام زن ایرانی با نام فاطمه(س) گره خورده است و چه بسا با تعبیری زیبا و نمادین بتوان گفت نام حقیقی تمام زنان سرزمین ایران «فاطمه» است. ولادت بزرگ بانوی دوعالم حضرت فاطمه(س) و روز زن، روزی است برای قدرشناسی از زنان قهرمان این مرز و بوم در تمامی ابعاد زندگی‌شان و یادآوری این حقیقت که تاب‌آوری و قدرت آنها نه تنها در برابر سختی‌ها، بلکه در توانایی بی‌پایان‌شان برای ایجاد تغییرات مثبت در تمام شئونات زندگی نمایان می‌شود و در یک کلام باید گفت ایران نام آور و تاب آور، ایران مقاوم در برابر دشواری‌ها و بحران‌ها، در سایه همت زنان و مادران است که نقش می‌کشد و به حیات افتخار آمیز و امیدوارانه خود ادامه می‌دهد.

و فشارهای اقتصادی چگونه به پایداری ساختار خانواده و جلوگیری از فرسایش روابط خانوادگی کمک می‌کند؟

زنان به دلیل صبوری که دارند، از گذشته‌های دور توانسته‌اند فشارهای اقتصادی را تحمل کنند. این موضوع را در تجربه‌های زیسته قدیمی‌ها، در تاریخ و حتی در رمان‌ها می‌توان دید. به‌طور مشخص، زنان در جوامع شرقی صبورند و می‌توانند بسیاری از مشکلات را تحمل کنند، اما در عین حال عزت و آبروی خانواده را حفظ کنند. مصداق‌های جدید این صبوری را می‌توان در شغل‌هایی دید که زنان به عهده می‌گیرند. از کارهای کارشناسی گرفته تا مدیریت اجرایی، پزشکان و متخصصان علوم مختلف، دقت نظر زنان همواره مورد توجه متخصصین بوده است. این دقت نظر نه تنها توانمندی و اراده آنها را نشان می‌دهد بلکه نیازمند صرف زمان و انرژی زیادی است.

در بسیاری از خانواده‌های ایرانی، زنان با مهارت‌های مختلفی که از گذشته داشته‌اند، مانند خیاطی یا گلدوزی، به کسب درآمد هم می‌پردازند. این توجه به آنها کمک می‌کند تا در مدیریت مخارج خانواده دقت و مسئولیت‌پذیری بیشتری داشته باشند. علاوه بر این، در سبک زندگی شرقی و به ویژه در ایران، خانواده محور زندگی زنان است. وقتی این مدار مورد توجه علمی و تحقیقاتی قرار می‌گیرد، می‌بینیم خانواده‌هایی که زنان در آنها نقش فعالی در مدیریت و تربیت دارند، در آینده موفق‌تر عمل می‌کنند و کمتر با فرسایش یا شکست مواجه می‌شوند. تاب‌آوری زنان دو بعد اصلی دارد، یکی صبوری و توان تحمل فشارها و دیگری مدیریت مخارج و توانایی تقسیم و اداره هزینه‌ها به عنوان مدیر خانواده به نحو مطلوب.

**تاب‌آوری زنان در برابر مشکلات معیشتی در شرایطی که فشارهای اقتصادی و اجتماعی، خانواده‌ها را تحت تأثیر قرار داده است، از نگاه جامعه‌شناسان، نقش فعال و مدیریتی زنان در خانواده نه تنها به پایداری روابط و کاهش فرسایش خانواده کمک می‌کند بلکه اثر مستقیم بر تاب‌آوری اجتماعی و موفقیت نسل‌های آینده دارد. به گفته اکرم برزگرنفری، مدرس جامعه‌شناسی، زنان با صبوری و مدیریت منابع خانواده، هم آرامش روحی اعضای خانواده را حفظ می‌کنند و هم مسیر رشد اجتماعی و فرهنگی جامعه را هموار می‌سازند. او تأکید می‌کند،